

A Gothard-alapítványú Asztrofizikai Observatórium kezdetei és első otthona

Gothard Jenő (1857–1909) halálának centenáriuma alkalmából talán nem érdektelen felidézni azt az éppen 60 esztendeje megindult folyamatot, amely a kiváló tudós csillagászati műszerörökségének a hazai asztronómia javára való újbóli szolgálatba állítását eredményezte. Gothard Jenő hagyatékán alapuló observatórium életre hívásáig vezető hosszadalmas út főbb mozzanatainak felelevenítése előtt egészen röviden írunk kell az előzményekről.

Gothard Jenő 1909. május 29-én bekövetkezett hirtelen halálával observatóriumának még működésben maradt részegységeivel – a finommechanikai műhellyel és a meteorológiai állomással – ellentétben, a használaton kívüli kupola, s benne a 254 mm tükrőátmérőjű Browning–With-reflektor állapotáról Konkoly Thege Miklós már 1912-ben ijesztő képet festett. A pusztulás elkerülése végett, 1914-ben Konkoly a nagytagyosi csillagdjának jövőjét biztosító megoldást ajánlotta Gothard Sándornak, vagyis hagyományozza a csillagászati műszerhagyatékot szintén a bencés rend pannonhalmi tanárképző főiskolájának. Konkoly e javaslatát azonban Gothard Sándor elutasította. Mint-hogy a Gothard-vagyon, még a világháború kitörése előtről indult igen szövevényes folyamat záróakkordjaként, 1918. március 22-én – egyetlen ház kivételével – idegen tulajdonba került, végképp elkerülhetetlenné vált az intézet felszámolása. A Vasvármegyei Elektromos Művek Rt.-nek áprilisban eladott műhelyberendezést és a júniusban leszerelt meteorológiai állomást leszámítva a hagyatéki anyag további négy részegységéből összeállított – közte az 58 darabos asztrofizikai eszközkollekcióból álló – gyűjteményegyüttest az örökösök alapítványi formában a szombathelyi premontrei rendi főgimnáziumnak adományozták.

Az alapítványtevők – Gothard Jenő két öccse, Sándor és István, valamint unokatestvére, felsőbüki Nagy Sándor – az ajándékozás feltételül a csillagászati műszerfelszerelésnek a gimnázium részéről történő újra üzembe helyezését és az alapító emlékére „Gothard-Observatórium” néven való működtetését kötötték ki. Miután e feltétel teljesítése egyre késett, a helyi sajtó 1921 novemberében foglalkozni kezdett a késedelem okával. Sajtónyilatkozatában a középiskola a „Gothard-Observatórium” újbóli felállításának elmaradását a szükséges anyagi fedezet hiányával indokolta.

Az 1918-ban kitűzött cél realizálása csak a második világháború befejezését követően vette kezdetét. Az alapítványi gyűjteményen alapuló Gothard Observatórium csaknem három évtizede húzódo felállítása a premontrei gimnázium Természettudományi Körének kezdeményezésére indult el. A Kör első lépésként a Gothard-gyűjtemény egyikét, a 7"-es Merz objektíves, annak idején félbemaradt refraktort hozta 1947 nyarán használható állapotba, mely eszközzel bemutatókat kezdett tartani a diákság és a nagyközönség számára az iskolaudvaron. E kezdőlépés nyomán a Gothard-hagyaték újjálesztésének felvállalását a Kör azzal is kifejezésre juttatta, hogy a 1948. január 25-én tartott díszünnepség keretében Gothard Jenő nevét vette fel. Ezt követően került napirendre a hajdani herényi observatórium főműszerének újbóli szolgálatba állítása. Miután sikerült néhány helyi üzem támogatását a tervnek megnyerni, a Gothard Jenő Természettudományi Kör elnöke a „Nyugati Kis Újság” 1948. november 13-i számában bejelentette a 254 mm-es Browning–With-reflektor újra használatba helyezésére szolgáló kupola létesítését a premontrei, ekkorra már

A 7"-es Merz-refraktor és a 10,25"-es Browning-reflektor tubusa a gimnázium fizika szertárában

Állami Nagy Lajos Gimnázium szombathe-lyi, Széchenyi utca 2. szám alatti épületének tetején. A már biztosított támogatás mellett az 1949. április 19-én kelt első téglakiutalás már a terv konkrét megvalósulásának nyitányát jelezte, de a folytatás még várt magára. Minthogy a vállalkozás induló

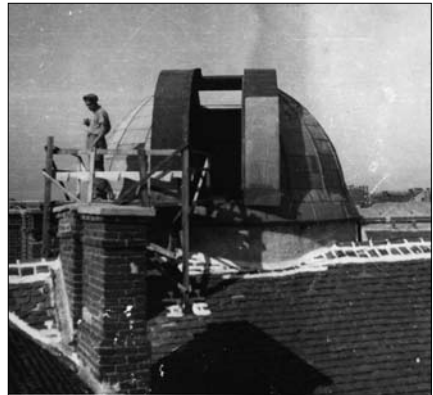

A kupola építése I. (1950)

költségét a gimnázium nem tudta fedezni, így a kezdeményező diákokra várt először a kezdőtőke összegyűjtése, s ezen túlmenően a még szélesebb körű civil támogatás mozgósítása. A vállalkozás iránti közérdeklődést és ezzel együtt az adakozó készséget is felkeltendő, a Gothard Jenő Kör 1949 tavaszán intenzív csillagászat-népszerűsítő mozgalmat indított. Ennek keretében előadás-sorozatot szerveztek, eleinte alkalmi, majd júniustól rendszeres távcsöves bemutatásokat

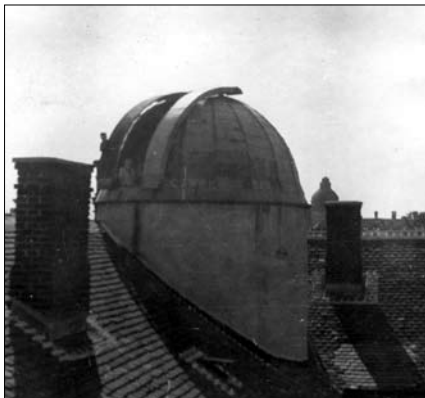
tartottak, a gimnázium dísztermében pedig a „Tudomány és technika csodái” címmel a Gothard-hagyatékból összeállított kollekción is bemutató kiállítást rendeztek. E rendezvények belépti díjából, továbbá az ún. kupolabálok bevételéből, valamint pénzbeli adományokból a kezdeti műszaki tennivalókat irányító Zártos Alajos – egykori premontrai diák, ebben az időben gépészmérnök hallgató – visszaemlékezése szerint kb. 28.000 (akkori!) forint kezdőtőke jött össze. Ezzel az összeggel, továbbá a tervezéstől az anyagszállításon át a szakipari munkákig megnyilvánult magán és közületi segítséggel, de nem utolsósorban a diákok kétkézi munkájával megindulhatott a kivitelezés, minek előtte 1949. augusztus 27-én a tanulóifjúság az iskolatetőre felhordta az építőanyagot.

A „Vasmegye” napilap 1949. október 18-i száma a korszellemhez illő „Rohammunkával épül az ország legnagyobb vidéki csillagvizsgálója” címmel helyszíni riportban számolt be az építkezés állásáról, amelynek befejezését ez év végére tűzték ki. A nagy lendülettel indult építőmunka azonban csakhamar lelassult. Bár a csillagda viszonylag hamar tető alá került, azonban a belső munka és a kupola készre szerelése változó ütemben, alkalmankénti megyei tanácsi hozzájárulás s végül egyszeri állami anyagi támogatás függvényében, de mindvégig a helyi üzemek nagymérvű segítségével folyt. A munkálatok 1950. július 11-én indultak

A kupola építése II. (1950)

újra nagy intenzitással, de ennek ellenére az ekkor szeptember 1-jére tervezett átadás elmaradt. A helyi sajtó utoljára 1951. szeptember 16-án adott hírt a még hátralévő munkálatokról, amelyek végeztével a diák kezdeményezéséből kinőtt széles körű civil összefogásnak köszönhetően, testet öltött a Gothard hagyatékon alapuló obszervatórium bő három évtizedes eszméje. Közvetlenül ide kíváncszik, hogy még megnyitása előtt az intézmény jövőbeni működtetését a Természettudományi Társulat Vas megyei szervezetének 1951. november 4-én megalakult Csillagászati Szakosztálya vette át. Végeredményül a „Vasi Ünnepi Hét” elnevezésű nagyszabású rendezvénysorozat egyik jeles eseményeként, 1951. december 22-én (és nem 21-én!) ünnepélyes külsőségek közepette átadásra került a Magyar Természettudományi Társulat szombathelyi Uránia Bemutató Csillagvizsgálója. A folyamatos működését 1952. január 15-ével elindított szombathelyi Uránia igen eredményes tevékenységet fejtett ki, azonban e kezdeti nagy lendület elég hamar megakadt. Olyannyira, hogy 1954. május 7-én a helyi sajtó már a leromlott állagú, pusztulásnak indult csillagda sürgős megoldásra váró elképesztő állapotára hívta fel a közfigyelmet. A helyzet

Az elkészült kupola 1950-ben

ilyen alakulásában, sok egyéb gátló tényező hatása mellett, alapvetően a rendeltetészerű működéshez szükséges anyagi eszközök és főhivatású szakember(ek) hiánya játszott közre. A cikk nyomán a helyzet normalizálására tett intézkedések hoztak ugyan átmeneti fellendülést, de a továbbra is igen kedvezőtlen dologi-személyi feltételek következtében, tartós eredmény nélkül. A lényegében csak névlegesen működő csillagda újra munkaképes állapotba hozására 1955. januárban tett kísérlet sem járt a kívánt eredménnyel. Csak

A csillagvizsgáló 1964-ben. A felvétel a szombathelyi székesegyház egyik tornyából készült

A 7"-es Merz-refraktor a gimnázium udvari bejárata előtt

hosszú szünetelés után, hivatalosan 1955. december 16-án kerülhetett sor a szombathelyi Uránia másodszori megnyitására. Azonban ez az újraindulás sem bizonyult tartósnak és eredményesnek. A gazdáltnság, az elégtelen személyi-dologi ellátottság okozta nehézségeket külön tetézte az is, hogy erre az időre sorra jöttek elő az épület kivitelezési problémái. Az ekkori források ledólt falazatról, leszakadt feljáró lépcsőről, beázó kupuláról, a kupulafödém teherbírásának vésses meggyengüléséről írnak. Még tovább súlyosbított a helyzetet a használatban lévő Gothard-féle eszközzállomány állapotát ért károsodás. Mindezek következményét egy korabeli dokumentum így sommázza: „... a csillagda 1956. augusztusában romos, rozsdás és jóformán teljesen használhatatlan állapotban volt.” A működésképtelen, a végleges megszűnés határára jutott intézetet az utolsó pillanatban vonta felügyelete alá Szombathely Város Tanácsa, mely testület a szükséges intézkedéseket haladéktalanul megtette.

Szombathely Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1956. szeptember 26-án meghozott határozatával biztosította a csillagda

működőképes állapotba hozásának költség-fedezetét és jövőbeni rendszeres költségvetési ellátmányát. Az intézet rövid ideig a megyei TTIT és a Városi Tanács kettős szervezeti keretében működött, de a vb. 1957. április 29-i döntésével az intézményt – vele együtt a Művelődésügyi Minisztérium Műszaki Műemlékeket Gyűjtő és Nyilvántartó Csoportja által ugyanekkor védetté nyilvánított Gothard-féle csillagászati műszeranyagot is – Szombathely városa vette tulajdonába. Ezzel új szakasz kezdődött az immár városi obszervatórium életében, amely az MTA Csillagvizsgálójának irányítása alatt kutató-észlelő funkcióval kibővítve, mint kimondottan Uránia megszűnt, de annak feladatkerét részben továbbra is ellátta. A következő lépés a szombathelyi intézménynek kutatóintézeti rangra emelését tűzte ki célul, mely célkitűzés 1958. júniusban elindult előkészítése ez év október 8-án már konkrét formát öltött. Ennek keretében Szombathely Város Tanácsa az MTA Csillagvizsgáló Intézetével közösen új obszervatórium létesítését irányozta elő a szombathelyi Jókai (ma Szent István) park-

Kupulabelső a Browning-reflektorral (1957)

ban. E tervszerint a gimnáziumi létesítmény – közelebről meg nem határozott távcsővel – a helyi TIT szervezetnek átadva, kizárólag bemutatóhelyként működött volna tovább. Sajnos a már előrehaladott stádiumba jutott ügy a felsőbb szervek huzavonája miatt meghiúsult, így egyelőre maradt minden a régiiben. Egy év elteltével kedvező fordulat állt be az obszervatórium életében, mely 1959. október 1-jével, fennállása alatt, először kapott szakirányítást, továbbá 1960. január 1-től a város megduplázta éves dotációját. Ezt követően felgyorsult az intézet fejlesztése, amelyhez a városi támogatáson túl, az ELTE Csillagászati Tanszékével 1960. január 20-án megkötött szerződés biztosított anyagi és szakmai háttérrel. Mindez ismét felvetette a csillagda – a gimnáziumban lévő, szubtilis észlésekre kedvezőtlen és igen szűkös belvárosi épületéből – szakkövetelményeknek megfelelő helyre való áttelepítését. 1965-re teremtődött meg a csillagvizsgáló továbbfejlesztést gátló működési körülmények végleges kiküszöbölésének feltétele. A maga

nemében egyedülálló Gothard-gyűjtemény okán 1966. január 1-jével a Vas megyei Múzeumi Szervezetbe integrált obszervatórium jövőendő modern kiépítésének céljára, 1966. december 20-án Vas megye Tanácsa megvásárolta özv. Gothard Sándorné szombathelyi, Szent Imre herceg u. 112. sz. alatti ingatlanát. A gimnáziumbeli létesítmény átmenetileg még kerekén két évig használatban maradt, ameddig a csillagvizsgáló 1968. decemberben végleg át nem költözött új helyére.

A magyar csillagászat közelmúltjának vizontagságos sorsú objektuma a gimnázium 1971/72-ben lezajlott rekonstrukciója során lebontásra került. Ennek megtörténetével a csillagvizsgáló külső megjelenési formáját ma már csak a jelen alkalommal közölt fényképfelvételek őrzik az utókor számára.

Horváth József

A felvételek Kántor Károly hagyatéki gyűjteményéből, illetve a Berzsényi Dániel Könyvtár fotóarchívumából származnak.

Fülemülék Éjszakája

A Fülemülék Éjszakája a Magyar Madárta-ni Egyesület évenkénti országos eseményszorozata, melyre szeretettel várja a természet- és zenebarátokat, a városi madarászokat, és idén, A Csillagászat Nemzetközi Évében azokat a vállalkozó szellemű amatőr csillagászokat is, akik saját távcsövükkel megmutatják az égbolt szépségeit a fülemüleszóra várakozó érdeklődőnek. A rendezvény, a korábbi évekhez hasonlóan, több tucat helyszínen kerül megrendezésre, így lehetőség lesz képzett madarászokkal meghallgatni a fülemülék koncertjét. Mivel a fülemülék éneke az ország különböző tájain más-más időpontban hangzik fel, a rendezvény nem egy éjszakára koncentrálódik, hanem május folyamán az előre meghatározott napokon lesz a madárles. Az eddigi biztos helyszínek: Budapest, Debrecen, Dombóvár, Dunakeszi, Eger, Fenékpusztá, Győr, Gyórszentiván, Jánosomorja, Kaposvár, Lébény, Pécs, Salgótarján, Siófok, Szeged, Szekszárd. A friss

lista az MME (www.mme.hu) és helyi csoportjaik honlapján található. Minden helyszínen az MME szakemberei segítenek majd eligazodni az éjszaka hangjai között. A fülemüle egész Európában védett faj, hazánkban a természetvédelmi értéke 10 000 Ft.

Akik szeretnének bekapcsolódni a programba, hogy így is népszerűsíthessük a csillagászatot, vegyék fel a kapcsolatot Sárnecky Krisztiánnal a sky@mcse.hu címen.

Csillagászhaikuk

A haiku régi japán versforma, és mint az alább olvasható Stációkból kiderül, szigorú formai szabályokat követ: három rímtelen sor, 5–7–5 szótaggal, vagyis összesen 17 szótagból kell állnia. Ennek a tömör formának a XVII. század második felében élt Matsuo vagy Macuo Basó volt a nagymestere. (Elsőként Kosztolányi fordította magyarra.) A forma azonban nem elég: gondolat és költői erő kell (kellene) ahhoz, hogy igazi haiku legyen belőle. Basó természeti jelenségeket villant fel a gondolatok és a líra nagyfezsültségével: haikui remeklések. A műfaj mostanában Európa-szerte, így nálunk is divatos: nagy a kísértés, hogy bárki megpróbálkozzon vele, hiszen látszólag olyan egyszerű: csak tizenhét szótag, és rímekkel sem kell bibelődni. Aztán kiderül, hogy nem is olyan könnyű, és hogy sok mai haiku nem is igazi haiku, hanem szerjű (ugyancsak régi japán műfaj), a haiku egyszerűbb változata: haiku-formában írt humoros-szatirikus bökövers – én is erre vetemedtem –, vagyis inkább csak játék a formával.

A csillagászat évében hadd nyújtsam át ezt a kis haiku – pardon! szerjűcsokrot az MCSE néhány jeles személyiségének.

Székács Vera

Stációk avagy a haiku képlete

Tömegbefogás,
eseményhorizont és
szingularitás.

1.

Változózni és
változózni. Ez Mizser
legfőbb gyönyöre.

2.

Dávid csillaga
vörös óriás. Kell más?
Sör, sok, jéghideg.

3.

Dienes P. keres.
Fényt, állatövit, de csak
kengurut talál.

4.

Loui a fül. Sok
süket ember ülne csak
nélküle itten.

5.

Bartha meteor
hátán száll. Vissza se néz,
mert jobb odafönn.

6.

Mónika Marsnak
lánya, talpán Mars pora
bár csak ál. Most még!

7.

Tepi, hős bajnok,
mesélj! Illemről, helyről,
mi a Marson vár.

8.

Mennyek fotósa,
Iván! éder – nem! éber
szemed meddig lát?

9.

Égfotós, kapd le
már azt az Egyet, akit
titkon keresünk.

10.

Ponori Thewrewk
csillaga öreg. Dante
is bámulta már.

11.

A kisbolygók dala

Krisztián, meddig
vadászol még ránk? Elkapsz,
hiába futunk.

12.

A mélyegezés
jobb, mint a bélyegezés:
nagyvadra lövünk.

13.

Fürge üstökös,
Hale-Bopp! A messi úrból
pattanj ide, hopp.

14.

Csillagász-átok

Városi fény, te
szemét! Éji egünk rút
mocska, vakulj meg!

Versek a kupolában

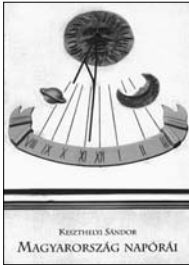
A Polaris TV április 4-i, A Csillagászat Napja című adásában magyar költők csillagászati vonatkozású verseivel is foglalkoztunk. A magyar költők és csillagok című blokkhoz az adás előtt – Rudolf Teréz színművésznő előadásában – több költeményt is felvettünk (egyebek mellett Juhász Gyula, Nemes Nagy Ágnes, Weöres Sándor, Pilinszky János és Dsida Jenő verseit). Csillagászati versekről és csillagászati műsorról lévén szó, kézenfekvő

volt, hogy maximálisan csillagászati közegben, a Polaris kupolájában készítsük el a felvételt. Alábbi képünk a munka szünetében ábrázolja a művésznőt, aki sok-sok kellemes percet szerzett nézőinknek és stábunknak egyaránt. A csillagászati versek új értelmet kaptak értő tolmácsolásában – nézőink azonban csak a végeredményt látták, azt nem, hogy a művésznő mennyire professzionálisan segítette a televíziós műfajban is amatőrnek számító forgatócsoportunk munkáját.

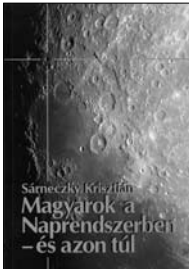
Rudolf Teréz színművésznő a Polaris kupolájában, a március 28-i felvéletkor

Kiadványainkból

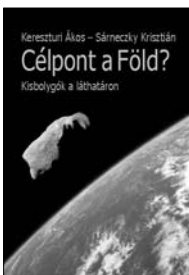
A rögzített napórák hazai gyűjtését 1978-ban kezdtük. Az adatgyűjtésben segítő amatőr csillagászok megnézték megyéjük, városuk napóráit, és rajzolták, fényképezték, mérték adataikat. A gyűjtőmunka eredményeként sikerült összeállítani hazánk napóráinak katalógusát. Az országban található napórákat megyénként (19 megye és Budapest) csoportosítottuk, betűrendben felsorolva azokat. Az egyes napórák legfontosabb adatai segítik azokat, akik személyesen is szeretnék felkeresni hazánk rögzített napóráit (a napóra helye, típusa, állapota, a napórákészítő neve stb.). A kötet az érdekesebb, látványosabb napórákról fényképeket is közöl.

Ára 600 Ft (tagoknak 500 Ft)

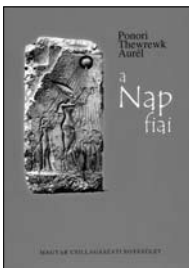
Ebben a könyvben azokról a magyarokról esik szó, akiknek legalább a neve felkerült az égre akár új égitestek felfedezőjeként, akár úgy, hogy a hálás utókor vagy a hálás kortársak egy-egy égitestet, bolygóformációt elneveztek róluk. Előadások, távcsöves bemutatások vissza-visszatérő témája az, hogy milyen módon lehet elnevezni égitesteket személyekről, kinek van erre joga, felhatalmazása – egyáltalán miként működik a csillagászatban az égitest-elnevezések bonyolult rendszere. A kötet nagyobbik felében a magyar vonatkozású kisbolygók történetét olvashatjuk, majd az üstökösök, szupernóvák, kráter-elnevezések kerülnek sorra. Hogy melyik kráter került a borítón látható célkeresztbe, azt olvasóinknak kell kinyomozniuk.

Ára 1600 Ft (tagoknak 1500 Ft)

Első alkalommal 1937-ben került földszűrő kisbolygó az újságok címlapjára: a Hermes akkor 730 ezer km-re közelítette meg bolygónkat. Ezt követte az Icarus 1968-as, majd az Eros 1975-ös közelítése, 1989-ben pedig az Asclepius kisbolygó felfedezése adott alkalmat egy kis réműldözésre. Az egyre hatékonyabb kisbolygó-kutató programoknak köszönhetően az ismert földszűrőlk jelentősen megszapordtak az utóbbi két évtizedben, gyakorta újabb municiót adva a szencziációt kereső médiának. A Célpont a Föld? c. kötet a kisbolygók megismerésének történetét, kutatásuk módszereit mutatja be, és természetesen igyekszik reális képet adni a bolygónkat fenyegető kisbolygóveszélyről.

Ára 1801 Ft (tagoknak 800 Ft)

Az ismert csillagász és kronológus ebben a művében az egykor istennek vélt Nap színes mítoszaiából mutat be néhányat uralkodóikat a Nap fiának tartó régi népek alkotásai közül. A könyvben sorra kerülnek a Mezopotámiában, Egyiptomban, Görögországban, a közép- és dél-amerikai indián, majd a közel-keleti kultúrák bölcsőjében született, Nappal kapcsolatos mítoszok és szertartások. Közben sok vonzó vagy taszító, vallási és világi szokást ismerhet meg az olvasó. Megtudhatja például, hogy miért oroszlánfejű sok vízköpő, miért láthatók Michelangelo Mózes szobrán szarvak, miért tépték ki az aztékok az áldozataik eleven szívét – és miért igyekeztek az Újszövetség szerzői szoros kapcsolatba hozni Jézust korának kedvelt napisteneivel. Ára 1000 Ft (tagoknak 900 Ft)

Kiadványaink megvásárolhatók személyesen a Polaris Csillagvizsgálóban, ill. megrendelhetők az MCSE postacímére (1461 Bp., Pf. 219.) küldött rózsaszín postautalványon, a hátoldalon a rendelt tételek megnevezésével.

Egy év – egy kép: az IRAS–Araki–Alcock-üstökös (1983)

Az 1980-as évek kimondottan szegényesek voltak üstökösök tekintetében, évek teltek el fényes, szabad szemmel látható üstökös nélkül. Olyan szörnyetegekről, mint a Hyakutake vagy a Hale–Bopp a 90-es években, vagy a McNaught és a Holmes a közelmúltban, nem is álmodhattunk. Ezért is volt igazi szenzáció az IRAS–Araki–Alcock hirtelen feltűnése 1983 tavaszán.

Huszonhat évvel ezelőtt különleges mozgású és különleges nevű üstökös száguldott át égboltunkon, az IRAS–Araki–Alcock (1983d), mai jelöléssel: C/1983 H1 IRAS–Araki–Alcock. Ez volt az IRAS infravörös csillagászati műhold első üstökösfelfedezése, az űreszköz április 26-i felvételén azonosították a mozgó objektumot, melyet először kisbolygónak gondoltak. Az új égitest gyorsan fényesedett, május 3-án két amatőr is felfedezte egymástól függetlenül: előbb a japán Genicsi Araki, majd az angol George Alcock. A legendás angol nóvavadász ezúttal is ablaküvegen keresztül észlelt, és az üstökös felfedezése csupán programja „mellékterméke” volt... Az új üstökös fényessége ekkor már 7 magnitúdó körül járt, míg látszó átmérője 18' volt. A pályaszámítások szerint a kométa ekkor 0,2 CSE-re volt bolygónktól, melyhez rohamosan közeledett, május 11-én déltájban alig 0,031 CSE-re, vagyis 4,7 millió km-re száguldott el Földünk mellett. Ennek köszönhetően minden idők egyik „legszorosabb” üstökösközelségét észlelhettük.

Május 7/8-án már szabad szemmel is látható volt fényszennyezéstől mentes helyekről. Akkoriban még ólomlábban jártak a hírek, így a magyar amatőrök mit sem sejtve mentek ki az ég alá, hogy közülük hatan független üstökösfelfedezőkként írhasák be nevüket mozgalmunk nagykönyvébe. Időrendben az elsők a Dombay-tónál észlelő amatőrök voltak: Gyimesi Lajos, Szőke Balázs és Zalezsák Tamás. 21:03 UT-kor Gyimesi Lajos figyelt fel a nem oda illő kódos foltra, mely 3,5 magnitúdós és 1 fok átmérőjű volt, közepén határozott maggal. Keszthelyi Sándor

Az IRAS-Araki-Alcock-üstökös 1983. május 10-én. Lovas Miklós felvétele az MTA CSKI piszkás-tetői obszervatóriumában készült, a 60/90/180 cm-es Schmidt-teleszkóppal, Kodak 103a0 fotólemezzel, 10 perc expozícióval

Pécs-Vasasról vette észre a vendéget (7x50-es binokulárral 4,5 magnitúdós összfényességet és 22'-es átmérőt becsült), majd Dömény Gábor és Ságodi Ibolya Mélykútról. A kométa ekkor a Draco fejenél járt.

Május 9-én borult volt hazánk fölött, 10-én azonban tiszta, hidegfront utáni égen szenzációs látvány tárult elénk: a zenitben, az α UMa szomszédságában 2–2,5 magnitúdós, másfél fokos üstökösfej tűnt fel. Erősebb nagyításnál szemmel látható volt, amint lassan mozog az égitest a csillagos égi háttér előtt. A gyors mozgású IRAS–Araki–Alcock egy nappal később már a Praesepe mellett „húzott el”, 12-én pedig a Hydra fejenél – ekkor láttuk utoljára. Bár a rádió és a televízió is hírt adott látogatásáról, sok amatőr mégse láthatta, és nem csupán a lassú információáramlás miatt, hanem azért is, mert az égbolt egészen más területén keresték. A földközelsége idején óránként 1 fokkal száguldó üstökös magvideke is érdekes látvány volt: nagyobb nagyítással és komolyabb távcsövekkel észlelhettük a magból szökőkút-szerűen kiáramló üstökösanyagot.

Amilyen gyorsan jött, úgy is távozott ez az egzotikus égi vándor.

Mizser Attila